



Prof. zw.dr hab. Mariola Wierzbicka
Dyrektor Instytutu Filologii Germańskiej

Instytut Filologii Germańskiej

Uniwersytet Rzeszowski

al. mjr. W. Kopisto 2b; 35-959 Rzeszów

tel. +48 17 8721208, faks. +48 17 8721016

email: infilger@univ.rzeszow.pl

Recenzja rozprawy doktorskiej Pani mgr. Doroty Orsson

pt. *Syntaktische Kartografie der generativen Negationsmodelle im Jiddischen, Deutschen und Polnischen*

Napisana pod kierunkiem naukowym Pana prof. dra hab. Pawła Mecnera przedłożona do oceny rozprawa doktorska dotyczy kartografii syntaktycznej generatywnych modeli negacji w językach jidysz, niemieckim i polskim. Praca stanowi udaną próbę wykorzystania syntaktycznego i semantycznego aparatu językoznawczego ulokowanego w części teoretyczno-analitycznej obszaru lingwistyki. Teoretyczną podstawę pracy stanowią modele generatywne, koncentrujące się na procesach syntaktycznych i umożliwiające precyzyjny oraz systematyczny opis mechanizmów generowania struktur syntaktycznych.

Celem zasadniczym rozprawy jest analiza negacji przeprowadzona przy zastosowaniu metodologii Gramatyki Generatywnej i jej ujęcia Kartografii Syntaktycznej, która to będąc ujęciem lingwistycznym koegzystującym z nurtem programu minimalistycznego GG, zakłada jak najbardziej szczegółowy opis struktury syntaktycznej, wprowadzając terminy Topik i Fokus jako determinanty przekazu informacji semantycznej oraz weryfikując ich wzajemne relacje w zdaniu, mimo tendencji stosowania ekonomii w opisie konstrukcji zdaniowych. Wynikiem tego opisu jest kontynuacja głównego założenia GG, którego głównym celem jest wskazanie uniwersaliów konstrukcyjnych wspólnych wszystkim językom oraz różnic między nimi.

1. Układ pracy i treść poszczególnych rozdziałów

Licząca 179 stron rozprawa składa się z części teoretyczno-analitycznej (str. 9-76), empirycznej (str. 77-138), rozdziału podsumowującego wyniki przeprowadzonych badań (str. 139-145) oraz rozdziałów zamykających pracę, w skład których wchodzi spis skrótów (str. 146-150), wykaz materiałów źródłowych (str. 150-153), bibliografia (str. 154-175) i streszczenie w języku polskim i angielskim (str. 176-179).

Praca jest dobrze osadzona w reprezentatywnej aktualnej literaturze przedmiotu, zaś z prac starszych dobrano zasadnie pozycje klasyczne. Dobór źródeł oraz literatury przedmiotu potwierdza stricte lingwistyczny charakter pracy, a centralnym zagadnieniem badawczym jest syntaktyczna analiza negacji w językach jidysz, niemieckim i polskim.

Z uwagi na znaczną objętość pracy i mnogość podjętych w niej problemów pozwolę sobie na pominięcie szczegółowego opisu treści poszczególnych rozdziałów, tym bardziej, że zarys całej pracy Doktorantka przedstawi w swoim autoreferacie, a ograniczę się do uwag dotyczących budowy, celu i tezy pracy, metodologii, doboru konkretnego instrumentarium badawczego, przeprowadzenia poszczególnych analiz i uzyskanych wyników ogólnych bądź szczegółowych w odniesieniu do ustaleń teoretycznych i rozwiązań praktycznych.

Poza wstępem (str. 7-9) stanowiącym rozdział pierwszy i podsumowaniem (str. 139-145) oraz wspomnianą bibliografią, listą materiałów źródłowych, spisem skrótów oraz streszczeń w języku polskim i angielskim (str. 176-179) w pracy wydzielonych zostało ponad to pięć rozdziałów.

Pierwszy rozdział (str. 7-9) stanowiący wstęp poświęcony został ogólnym założeniom badań, ustaleniom terminologicznym, metodzie badań oraz celom rozprawy. Autorka przedstawia w nim przedmiot rozważań i analiz, który tworzy negacja w językach jidysz, niemieckim i polskim.

W bogatym w treści drugim rozdziale (str. 9-20) Doktorantka omawia język jidysz z poszczególnymi etapami jego rozwoju. A w rozdziale trzecim (str. 20-24) przedstawia materiał źródłowy, poświęcając szczególną uwagę specyfice języka jidysz.

W rozdziale czwartym (str. 24-46) Doktorantka przedstawia rozwój gramatyki generatywnej od lat 50-tych ubiegłego wieku z klasyczną ‘Gramatyką generatywno-transformacyjną’, poprzez ‘Teorię Standardową, do ‘Teorii Rządu i Wiązania’, ‘Programu Minimalistycznego’ aż po ujęcia ‘Kartografii Syntaktycznej generatywnych modeli’, wskazując na fakt, iż każda z tych teorii bada określony wycinek składni i relacji między poszczególnymi elementami w zdaniu, obejmując mechanizmy generatywne struktur głębokich i powierzchniowych zdania. Wskazując na złożoność oraz wieloaspektowość omawianego zjawiska Autorka omawia kolejno modele gramatyczne pod kątem ich przydatności do analizy wygenerowanego materiału empirycznego.

W rozdziale piątym (str. 47-76) stanowiącym wprowadzenie do zasadniczego rozdziału empirycznego pracy Doktorantka omawia negację funkcjonalną w językach jidysz, niemieckim i polskim. Negacja funkcjonalna realizowana jest przy zastosowaniu różnorodnych eksponentów leksykalno-semantycznych w strukturach syntaktycznych takich jak negatory (n-words) nazywanymi czynnikami determinującymi negację (DNF), których pozycjonowanie oraz kwantyfikacja zdaniowa wywiera bezpośredni wpływ na proces polaryzacji semantycznej [+]/[-] danego wypowiedzenia.

Zasadniczym rozdziałem pracy jest obszerny rozdział szósty (str. 77-138) poświęcony badaniom empirycznym. Dokonując wnikliwej analizy specyfiki negacji w językach jidysz, niemieckim i polskim oraz omawiając obok inwentarza determinantów negacji, typy negacji ze względu na udział i rodzaj determinantów Doktorantka przedstawia na podstawie zgromadzonego przez nią materiału empirycznego z normatywnych korpusów językowych badanych języków proces polaryzacji semantycznej [+]/[-].

Rozważania zamyka rozdział siódmy (str. 139-145) stanowiący podsumowanie, w którym omówione zostały wyniki przeprowadzonych w rozprawie analiz.

Układ pracy jest przejrzysty i w pełni dostosowany do zadań badawczych Doktorantki. Taka struktura pracy wskazuje na to, że rozprawa jest przemyślana pod kątem logiczności wyводу, zastosowanej metodologii oraz rozłożenia akcentów prezentacji, wynikających z charakteru analizowanego zjawiska i uwzględnionych

aspektów badawczych. Świadczy to również o tym, że Autorka kierując się celem swojego badania w każdym rozdziale ustala konsekwentnie kolejność prezentowanych treści i dobiera adekwatnie środki przekazu, uzyskując spójną całość o jakościowo innym charakterze badawczym i poznawczym.

Konsekwencja w selekcjonowaniu treści istotnych dla własnego wyводу z jednoczesnym krytycznym uzasadnieniem wyboru jednych, a odrzuceniem innych widoczna jest zwłaszcza w bardziej referujących częściach pracy. Ich celem jest ukazanie złożoności i wielopłaszczyznowości badanych aspektów. Dlatego właśnie przyjęta przez Autorkę forma kompozycji opracowania pozwoliła na wnikliwą spójną analizę wszystkich wybranych aspektów na poszczególnych etapach pracy.

Sam dobór materiału badawczego, oraz sposób analizy są ze wszech miar poprawne i nie budzą zastrzeżeń. Zaprezentowanym opisom i komentarzom nie można odmówić naukowego charakteru. Dzięki tak dogłębnej analizie wyciągnięte przez Doktorantkę wnioski nie budzą zastrzeżeń i zasługują na uznanie.

2. Uwagi dotyczące metody i języka opisu oraz uwagi ogólne

Podsumowując, pragnę stwierdzić z satysfakcją, iż Autorka sprostała w znakomity sposób celom i zadaniom badawczym, jakie postawiła sobie we wstępie. Rozprawa jest dobitnym dowodem na to, że Doktorantka dysponuje rozległą wiedzą i umiejętnościami w zakresie lingwistycznych badań nad językiem.

Podsumowując należy stwierdzić, że rozprawa mgr Doroty Orsson stanowi solidną, wieloaspektową i szczegółową analizę składniową negacji w językach jidysz, niemieckim i polskim w językach, umożliwiającą wyodrębnienie mechanizmów generatywnych, stanowiących istotny krok w kierunku uściślenia reguł syntaktycznych w aspekcie zarówno uniwersalnym, jak również w odniesieniu do poszczególnych języków.

Przedłożoną do recenzji rozprawę doktorską oceniam wysoko. Mamy tutaj do czynienia z gruntowną i dobrze przeprowadzoną analizą. Praca jest przejrzysta i widać w niej myśl przewodnią, co świadczy o doskonałym opanowaniu aparatu badawczego i bardzo dobrej znajomości literatury przedmiotu. Autorka przedstawia problematykę

mimo całej jej złożoności w sposób przejrzysty, z dużą precyzją językową i terminologiczną. Zwięzłe przejścia łączące poszczególne podrozdziały w rozdziały, a te w tekst, który mimo swej wielowątkowości pozostaje płynny, wskazują na umiejętność w konstruowaniu tekstu. Swoje zadania badawcze Autorka wykonała w sposób zasługujący na najwyższe uznanie.

Praca jest nowatorska odnośnie dziedziny badań, jest przez to cennym wkładem do kontrastywnych badań nad językiem i stanowi istotne uzupełnienie nurtu badań podjętego już w literaturze przedmiotu przez Prof. dra hab. Pawła Mecnera oraz dr hab. Annę Pilarski.

3. Wniosek końcowy:

Przedłożona rozprawa doktorska mgr Doroty Orsson spełnia warunki art. 26 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym (Dz. U. nr 65/2003, poz. 1365) i tym samym uzasadnia wniosek o dopuszczenie Jej do dalszych etapów przewodu doktorskiego. Jednocześnie polecam pracę do druku i proponuję jej wyróżnienie.

Rzeszów, dn. 08.06.2016

Prof. dr hab. Mariola Wierzbicka

